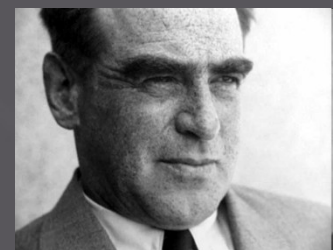

Československo v 50. letech a politické procesy

Opuštění původního konceptu specifické československé cesty k socialismu a podřízení se sovětskému modelu

- po únoru 1948 se KŠČ na svou stranu snažila získat i ty občany, kteří za ní původně nestáli a rozjela rozsáhlou kampaň
- agitační kampaň - strana je otevřena „všem poctivým Čechům a Slovákům“ - v listopadu 1949 tak měla KŠČ již 2,6 milionu členů, což představovalo 22% obyvatelstva, neboli každého třetího dospělého občana...

Za polovinu února 31.531
nových členů KŠČ

Pět profesorů a řada posluchačů VŠB bude vyloučeno

Prohlášení akčního výboru na vysoké škole báňské

- KSC podnikla **násilné kroky k zajištění nekontrolovatelné moci** – odstraňovala nekolaborující funkcionáře nekomunistických stran z pozic v jejich vlastních stranách, ve státních úřadech a ve společenských organizacích – „**vyakčňování**“ – odhaduje se, že takto bylo postiženo 250 000 lidí
- následovalo blíže nezjištěné množství příslušníků Státní bezpečnosti a Sboru národní bezpečnosti, z armády bylo vyřazeno 28% důstojníků, odejít museli rovněž vysokoškolští učitelé a ze 48 000 vysokoškolských studentů neprošlo politickou čistkou 18%
- na jejich místa **dosazovala komunistická strana své vlastní lidi**, oddané jí bezesbytku a ochotné jí bez jakýchkoli výhrad sloužit

➤ až do podzimu 1948 se vedení KSC unášelo myšlenkou, že **k socialismu** dojde **vlastní, specificky „československou“ cestou** a že **nebude slepě kopírovat moskevský vzor** – představa, že kolektivizace zemědělství se provádět nebude, nedojde ke znárodňování a likvidaci živností či malých podniků

➤ Gottwald na podzim 1948 přiletěl na první návštěvu po převzetí moci do Moskvy – Stalin hrubě kritizuje za příliš samostatný postup v únoru 1948 a za chyby, jichž se KSC dopustila a **Gottwald bezvýhradně kapituloval** – v únoru 1949 je **schválen zákon o JZD**, začalo další kolo znárodňování, likvidace samostatných živností, militarizace společnosti, zostřování třídního boje...

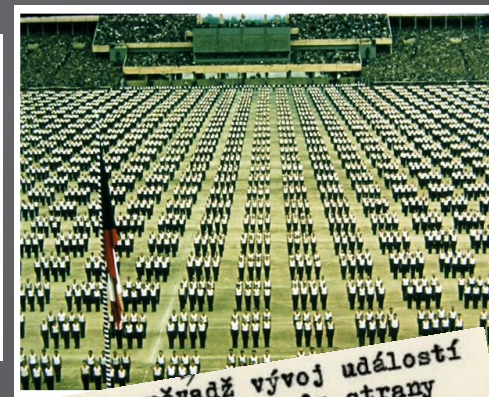
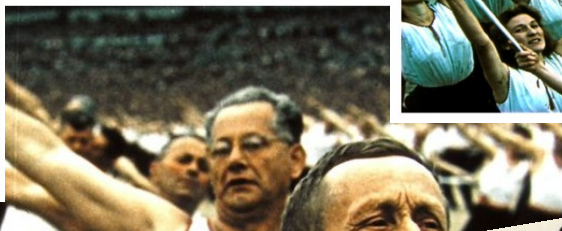
všesokolský slet

- za velké mezinárodní účasti se v červnu 1948 v Praze konal **XI.**

všesokolský slet

- především závěrečný průvod Sokolů, který trval 6 hodin, vyzněl jako **protivládní demonstrace**

- ještě během sletu **zadržela bezpečnost 237 osob** a okamžitě po sletu bylo iniciováno zasílání rezolucí za očistu Sokola

Předkládáme Vám tento dopis proto, poněvadž vývoj událostí u nás v poslední době činí zvláště starým členům strany určité starosti a zanechává v nich roztrpčení. Jde nám především o to :

- 1/ zameškané miliony pracovních hodin,
- 2/ skandální vystoupení sokolstva, zaostřené proti prezidentovi Gottwaldovi, které náš tisk přešel mlčením.

Domníváme se, že mírným jednáním se saboteři a škůdci společného díla nic nepořídíme. Dosáhli bychom toho, že by pracovní ochota klesala i tam, kde byla dosud dobrá /viz brigády/ .

Zatím co sokolům bylo obětováno několik set tisíc metrů látek, nedostali naši dopravci mléka, kteří v zimě v létě od dvou hodin v noci, za každého počasí jsou na ulicích, posledních 10 roků oblek vůbec a tak dopravují mléko v ubohých hadrech. Před půl druhým rokem každý z nich odvedl 40 bodů a dnes nemají ani body, ani oblek. Nic pro ně

Reakce Závodní rady
Vysočanské mlékárny na
všesokolský slet.

pohřeb Edvarda Beneše

Štáb lidových milic
Kraj Praha

Praha, dne 7.9.1948

Rozkaz č. 1.

I. Dne 8.9.1948 v 16.hod. koná se pohřeb Dr. Edvarda Beneše z pantheonu Národního musea. Pohřební průvod po smutečním aktu bude se ubírat od Národního musea po Václavském náměstí ulicí 28.října a Národní třídou k Národnímu divadlu. Odtud po Gottswalově nábřeží dále na Pankrác, kde na náměstí Hrdinů bude provedeno rozloučení a pozůstatky druhého presidenta.

II. Úkol lidových milic.

Lidové milice pražského kraje mají za úkol s SNB udržeti klid, pořádek a bezpečnost po dobu pohřbu i po něm.

Vytvoření:

- 1./ stojící kordonu v prostoru Václavského náměstí, Národní třídy a nám. Hrdinů na Pankraci
- 2./ utvoření pohyblivého kordonu spolu s armádou s SNB, legio-náři, ~~tam~~ podél celého pohřebního průvodu.
- 3./ vytvoření stálých, motorizovaných operačních záloh v důle-žitých strategických bodech Prahy
- 4./ zajištění bezpečnosti na závodech, utvoření záloh v každé oblasti lidových milic a každém závodě
- 5./ sesílením důležitých stanic SNB a budov ústředního a krajské-
ho sekretariátu.

III. Provedení.

- 1./ stojící kordon na Václavském náměstí vytvoří jednotky lidových milic
oblast I. v síle 1950 mužů
oblast II. v síle 1950 mužů
oblast III. v síle 680 mužů
oblast IV. v síle 380 mužů
oblast IX. v síle 140 mužů
celkem 5100 mužů

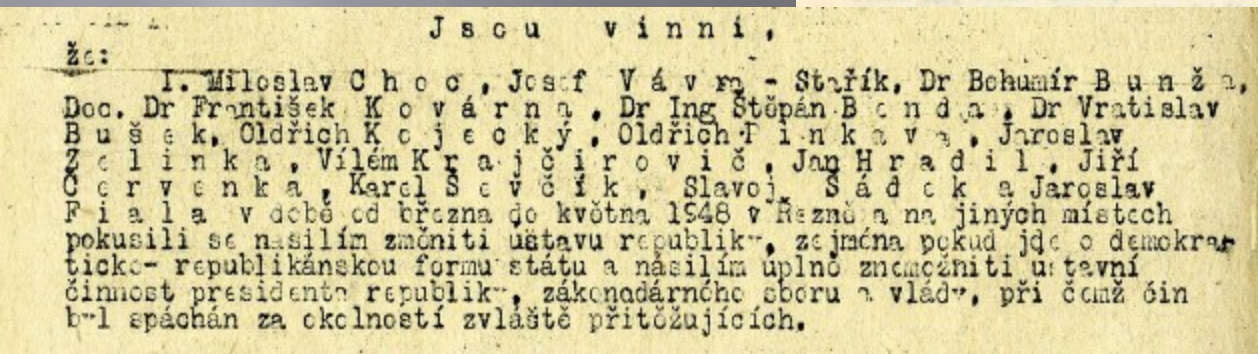
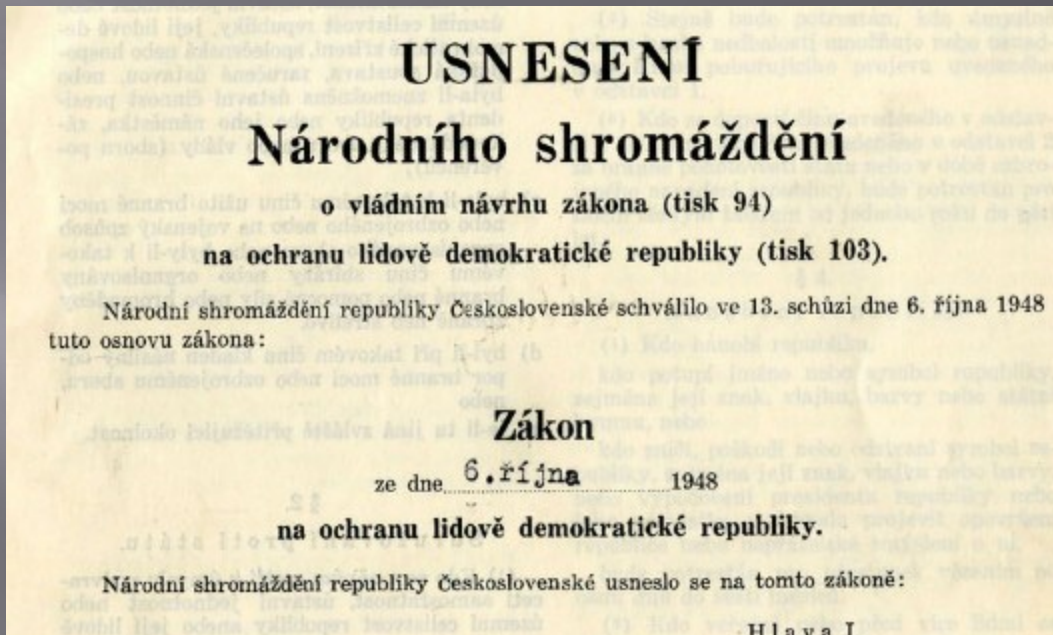
Jednotky lidových milic těchto oblastí zhromaždí se pochodem a vlastními dopravními prostředky v uvedeném pořadí v prostoru Staroměstského náměstí a Pařížské třídy, nejpozději do 14.hod. Z tohoto shromaždiště napochodují jednotky lidových milic orga-nisované v čety, roty a prapory Železnou ulicí, Rytiřskou ulicí, a ul. Na Městku ve dvou prouděch v trojstupu: první proud tvo-ří oblast I. a oblast III. Velitelem prvního proudu je velitel oblasti I. Druhý proud tvoří oblast II., oblast IV. a oblast IX /140 mužů/, velitelem druhého proudu je velitel oblasti II. První proud napochoduje ulicí Na Městku po levé straně Václavské-
ho náměstí, až k rampě Národního musea tak, aby byly uzavřeny
ústí Stalinovy třídy, Opletalovy ulice, Jindřišská ulice, Příko-
py a ulice Na Městku.

Z obav před dalšími demonstracemi proti režimu byly povolány sbory lidových milic z celého pražského kraje. Více než 4000 mužů, vyzbrojených puškami a ostrými náboji, vytvořilo nepropustnou hráz podél předem schválené cesty pohřebního průvodu.

zákon na ochranu lidově demokratické republiky

- v říjnu vstoupily v platnost dva zásadní zákony: zákon č. 231/48 Sb. na ochranu lidově demokratické republiky a zákon č. 232/48 Sb. o zřízení Státního soudu
- schválení obou zákonů odstartovalo **politické procesy**

- Hlava I.
Trestné činy proti státu.
§ 1.
Velezrada.
- (1) Kdo se pokusí:
    - a) zničit samostatnost nebo ústavní jednotnost republiky,
    - b) odtrhnout od republiky část jejího území,
    - c) zničit nebo rozvrátit lidově demokratické zřízení nebo společenskou nebo hospodářskou soustavu republiky, zaručené ústavou, nebo
    - d) násilím znemožnit ústavní činnost prezidenta republiky nebo jeho náměstka, zákonodárního sboru nebo vlády (sboru pověřenců),
bude potrestán pro zločin těžkým žalářem od deseti do pětadvaceti let, nebo na doživotí.

První rozsudek Státního soudu v Praze, kterým byly vyneseny vysoké tresty včetně trestů smrti za velezradu a vyzvědačství. Odsouzeno bylo 15 osob.

Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky

- ▣ nahradil prvorepublikový zákon na ochranu republiky z roku 1923
- ▣ vytvořil zcela nové skutkové podstaty zločinů a přečinů
- ▣ objevila se řada jednání, která by za normálních okolností spadala mezi méně závažné delikty, popřípadě by v normální demokratické zemi byla zcela legální
- ▣ oproti prvorepublikovému předpisu ukládal na mnoha místech trest nejvyšší, tedy trest smrti
- ▣ i přes jeho krátkou účinnost (v roce 1950 nahrazen novým trestním zákonem) bylo na základě tohoto zákona v Československu odsouzeno téměř 27000 osob

Neoprávněné opuštění republiky

- ▣ § 40 z. č. 231/1948 Sb.
- ▣ *Neoprávněné opuštění území republiky a neuposlechnutí výzvy k návratu.*
- ▣ Československý občan, který v úmyslu poškodit zájem republiky opustí neoprávněně území republiky nebo ve stejném úmyslu neuposlechne výzvy úřadu, aby se v přiměřené lhůtě, kterou mu úřad určí, na území republiky vrátil, bude potrestán pro zločin těžkým žalářem od jednoho roku do pěti let.

Výklad soudů

K výkladu pojmu zájem republiky

- ▣ Soud je tu povinen hodnotit, zda pachateli mohly být a byly známy důsledky jeho činu dotýkající se zájmu republiky a zda i tyto následky svého počínání uvážil a pro ně se rozhodl.
- ▣ ...zda si byl obžalovaný vědom, že svým illegálním odchodem za hranice odejme pracovní sílu plnění pětiletého plánu, a zda tedy nejednal v úmyslu (aspoň eventuálním) tento zájem republiky poškodit.
- ▣ ...Kromě toho jako úřednice, tedy osoba nejméně s průměrnou inteligencí, věděla, že zahraniční nepřátelské síly využijí jejího útěku k odůvodnění hanobení republiky.

represivní složky tzv. socialistického státu

„Slyšeli jsem od různých zpátečníků slova o oklešťování demokracie, o policejním teroru apod. Myslím, že můžeme velmi pevně a s pohrdáním odmítnout tyto pomluvy. Pravý opak je pravda. Právě náš SNB, právě naše dělnické milice jsou příkladem hlubokého a opravdového demokratismu naší republiky,“ K. Gottwald

Ministerstvo vnitra

ČECHY A MORAVA

SLOVENSKO

Zemské národní výbory

Hlavní velitelství SNB

Kriminální ústředna

Odbor Z/St B služb

Ústředna StB (od 1.12.1947)

Odbor Z (zpravodajská služba)

Pověřenectvo vnitra

Útvar 9600 velitelství hosp. správa

Zemské velitelství SNB

Zemské kriminální úřadovny

Zemské úřadovny StB

ZOB II (od června 47 ZUS)

Hlav. vel. NB (od 12.1947) ZV SNB

Kriminální ústředna Bratislava

VII. odbor pověřenectv a vnitra

3 velitel. pohr. pluků

Oblastní velitelství SNB

Oblastní kriminální úřadovny

Oblastní úřadovny StB

Oblastní zpravodajské odbočky

Oblastní velitelství SNB

Kriminální oddělení

Odbočky Státní bezpečnosti

9 velitel. praporu

Okresní velitelství SNB

Okresní kriminální úřadovny

Pobočky OStB

Pobočky OZO

Okresní velitelství SNB

Pátrací stanice SNB

39 velit. rot

Místní velitelství SNB

Stanice SNB

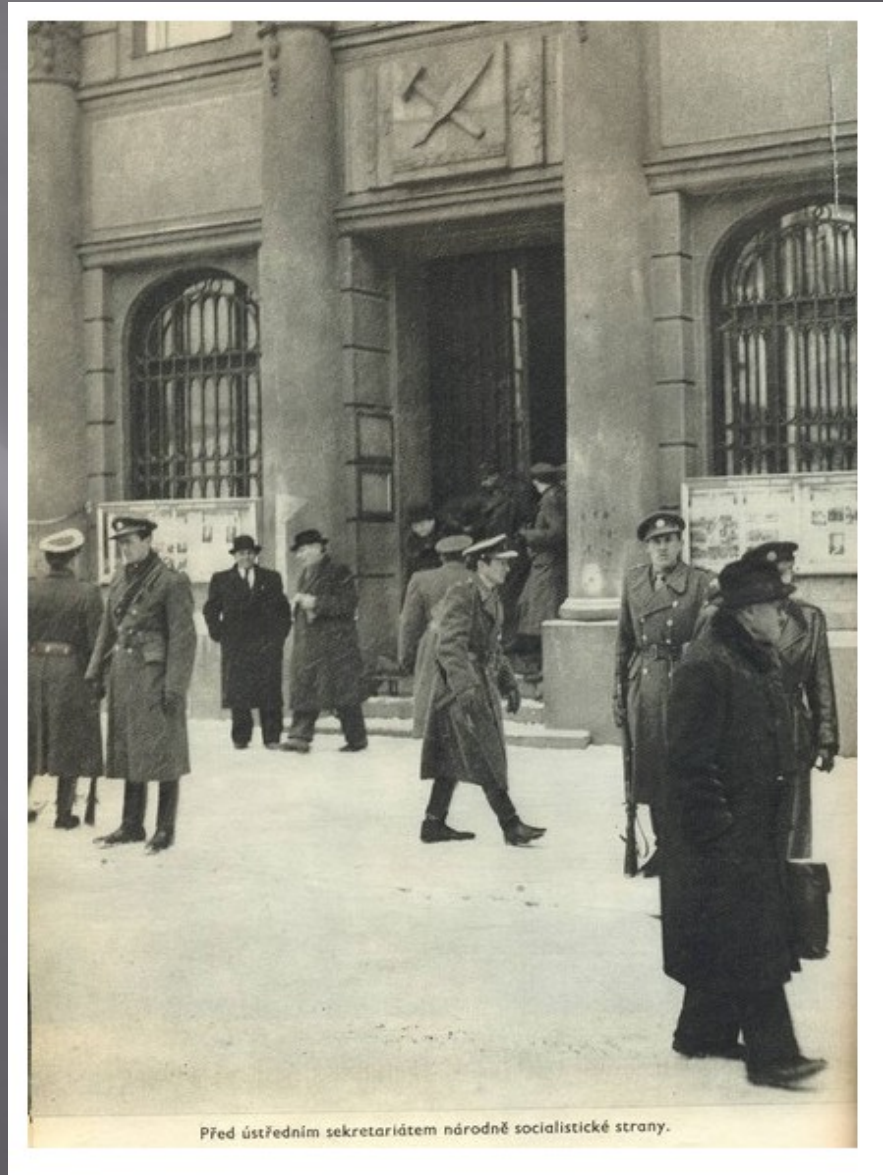
Stanice SNB

ONV a NV vykonávající pravomoci ONV

Sbor národní bezpečnosti (SNB)

- **komunisté ovládali bezpečnostní složky prakticky již od poloviny roku 1947**
- **v únoru Sbor národní bezpečnosti (SNB) pracoval pro potřeby KSČ**
- **čistky ve SNB**
- **v červenci roku 1948 bylo propuštěno na dalších 3200 příslušníků SNB**

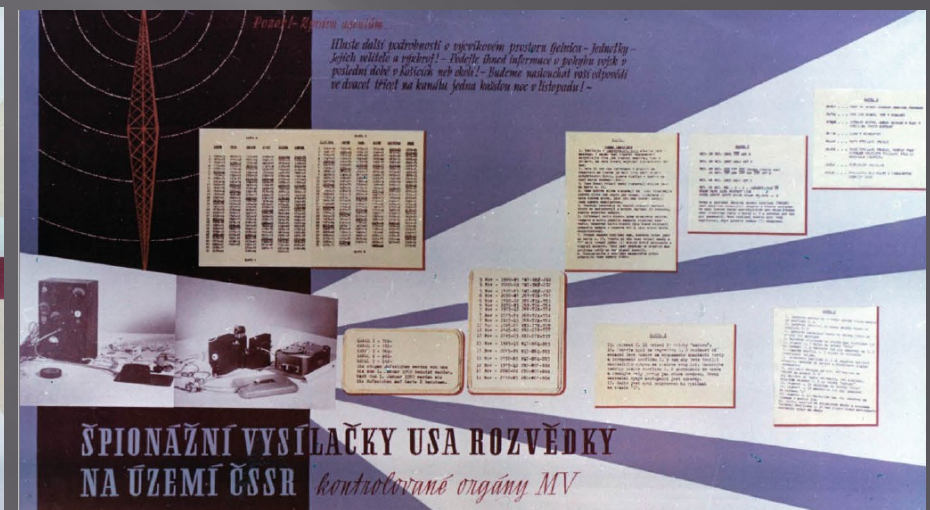
Hlídku SNB před ústřednou národních socialistů.

Před ústředním sekretariátem národně socialistické strany.

Státní bezpečnost (StB)

- činnost zpravodajská, zaměřená na **boj proti „vnitřnímu“ a „vnějšímu“ nepříteli**
- jedna z **hlavních opor komunistického režimu**, která tragicky zasáhla do osudů statisíců občanů
- její **organizace a struktura byla dosti složitá** a procházela mnoha většími či menšími změnami
- v roce 1948 získala StB nakrátko **neomezenou moc**, která ohrožovala samotné špičky režimu, **korigovala ji jen Moskva** prostřednictvím svých poradců
- StB tehdy naverbovala přes 2000 lidí hlavně z řad dělnických kádrů

Fotografie panelů výstavy Státní bezpečnosti z 60. let k akci Východ.

Lidové milice

- 23. 2. 1948 KSČ začala ozbrojovat své **přívržence v řadách dělníků** - "**ozbrojená pěst KSČ**"
- zformovány řádné útvary, podřízené přímo generálnímu tajemníkovi ÚV KSČ
- **existence LM neměla oporu v zákonech**
- vznikly ozbrojené složky politické strany, které nemají v demokratickém státě místo

Přísaha milicionáře:

"Já, příslušník Lidových milicí, přísahám, že budu vždy obětavě a věrně sloužit Komunistické straně Československa, dělnické třídě a své socialistické vlasti a upevňovat internacionální svazky se Sovětským svazem a ostatními socialistickými zeměmi..."

situace v armádě

- **čistky v armádě**
- **na** uvolněná **místa důstojníků** ze západní fronty nastoupily po absolvování rychlokurzů, tzv. **dělnické kádry**
- politická převýchova vojáků **působením tzv. politruků**
- do neozbrojených **Pomocných technických praporů (PTP)** byly zařazovány „politicky nespolehlivé osoby“ (kněží, kulaci, živnostníci, intelektuálové)
- **Vojenská kontrarozvědka** působila ve všech armádních zařízeních a vojenských útvech a její příslušníci, tzv. kontráši zpravodajsky podléhali StB

Příslušníci Pomocných technických praporů tzv. černí baroni byli nasazováni na různých stavbách, těžbě v kamenolomech a dolech.

justice

Prokurátorka Ludmila Brožová-Polednová se jako dělnický kádr spolupodílela na justiční vraždě Milady Horákové.

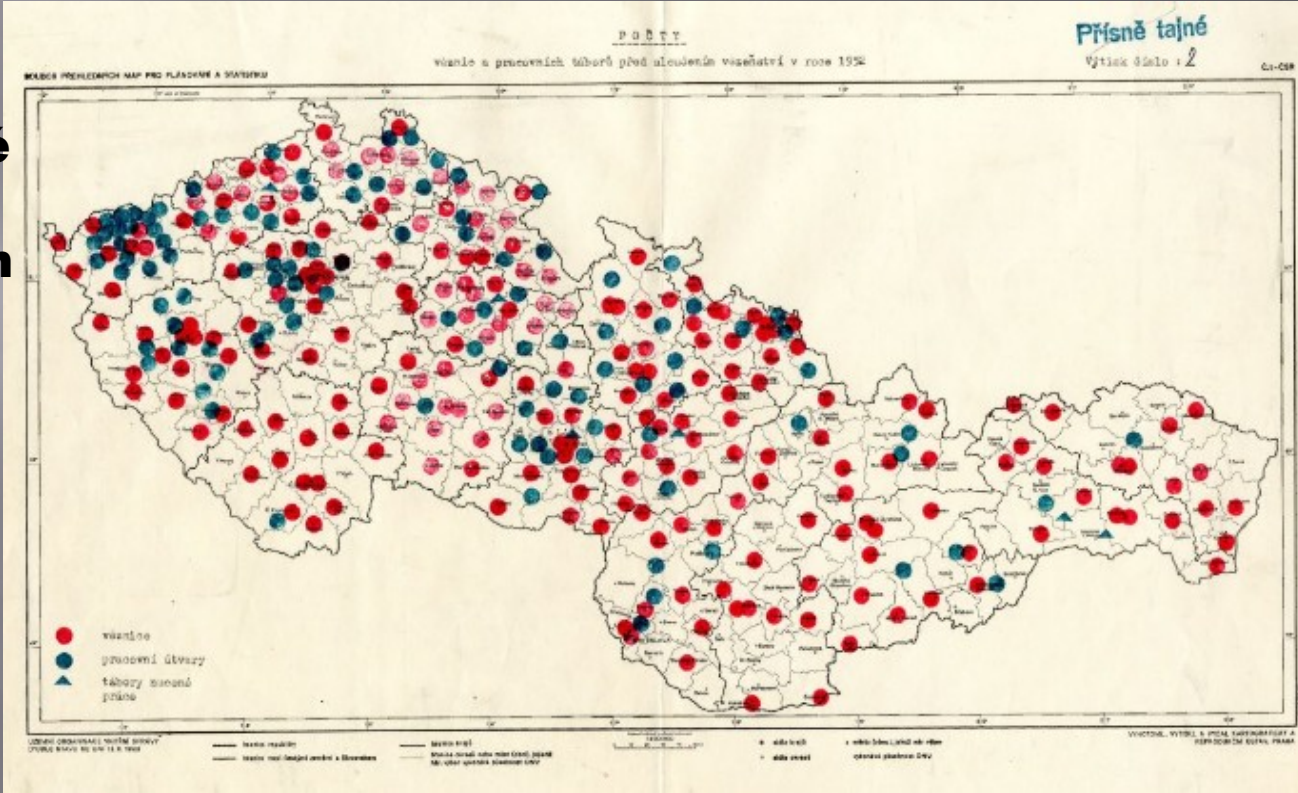
- čistky

- i zde nastoupily tzv. **dělnické kádry** - lidé bezvýhradně oddaní režimu
- výsledkem toho byl znatelný úpadek odbornosti a kvality práce
- většina prošla krátkodobými kursy či absolvovala několik přednášek
- **znalost práva a zákonů nehrála důležitou roli**
- výchova se pouze omezovala na techniku práce v **Bezpečnosti**
- nastává období politických procesů, jejichž režii měli do značné míry v rukou sovětští poradci

"Právníká škola pracujících"...aneb za pouhý rok z dělníka prokurátorem.

zákon o táborech nucené práce

- lágry prošlo přibližně **20 tisíc občanů**
- nemusel být spáchán trestný čin, **stačilo pouhé podezření**
- **bez soudního přelíčení** tak mohl v táborech občan strávit dobu do dvou let

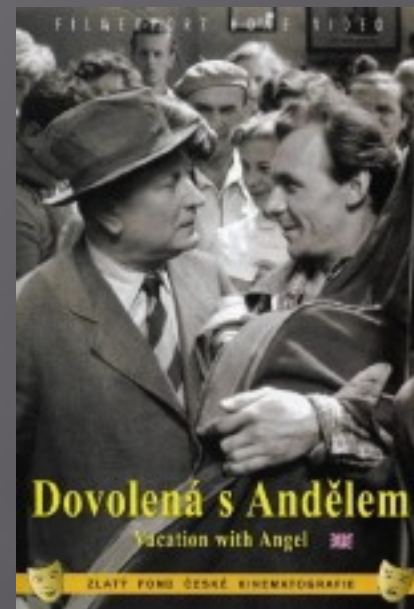
- zákon 247/48 Sb. o táborech nucené práce (25.10.1948)
- komunisté tímto zákonem získali jedinečný nástroj k vyřizování osobních účtů
- o umístění do tábora rozhodovaly tříčlenné komise jmenované krajským národním výborem

1949 - 1951 tábor nucených prací Vojna Lešetice a následně vězeňské zařízení pro politické vězně komunistického režimu z let 1951 - 1961

likvidace občanské společnosti a její unifikace

- z původních asi 60 000 zbylo pouze 683.
- **likvidace** spolkové činnosti:
Sokol, YMCA, Rotary Clubu, Britské rady, Armády spásy
- odbory se staly nástrojem ovládnání pracujících **KSČ:**
Revoluční odborové hnutí
- napomáhaly plnění hospodářských úkolů

hospodářská politika

- **plánované hospodářství a znárodňování** majetku byly zavedeny již **Košickým vládním programem**
- únor 1948 však znamenal **totální a nedobrovolnou změnu vlastnických vztahů**
- úplná **likvidace živností** (v roce 1947 existovalo 409 815 živností a v roce 1953 už jen asi 80 000 živností a jejich počet dále klesal)
- bylo **likvidováno na 250 000 samostatných zemědělců** a nahradilo je 8 000 Jednotných zemědělských družstev

za nerozborné bratrství všech pracujících a slíbují, že udělají vše pro zajištění výživy národa.

Projev předsedy vlády Klementa Gottwalda

Prátelé rolníci!
Přijměte především srdečné pozdravy od naší vlády, obrozené Národní fronty.

Sešli jste se na velikém sněmu právě ve dnech, kdy naše republika vstupuje do nového období svého života. Vyřídili jsme zpátečníky a rozvratníky, kteří již dlouhou dobu brzdili vývoj naší republiky a kteří se nakonec pokusili o rozbití vlády a Národní fronty. Vyřadili jsme ty, kdož chtěli republiku vrátit do minulých dob nadvlády

nemohl lhat o tom, že se u nás budou dělat kolchozy.

Kdo bude strašit s kolchozy, patří k rozvratníkům a záškodníkům

Napříště pamatujte, že každý, kdo k vám přijde s takovým šuškaním do vsi, patří k záškodníkům a rozvratníkům, které jsme právě z našeho veřejného života vyhnali a vy, jejich agenti, kteří k vám přijdou do vsi, žente také svinským krokem!

Ale nyní ještě výzvu k vám, drazí přátelé. Naše dělnictvo

svorná Spol
měst
záruko
voje ro
Upevní
nime-li
naše ro
deme s
To j
kých p
sjezdu
sjezdu
Děl
za dě
ka
A to
mená:
za děl
se vst
roda -

I. pětiletka – přestavba ekonomiky po sovětském vzoru

- po prvním dvouletém plánu zaveden **první pětiletý plán** na léta **1949-1954**
- v říjnu 1947 **Ústřední plánovací komise** zahájila přípravy první pětiletky
- **zprůmyslnění** bylo považováno za klíč k dosažení vyspělosti země
- **důraz na těžký průmysl (těžební, ocelářský)**
- **reálné chování** ekonomických subjektů však bylo **zcela jiné**, než předpokládal plán

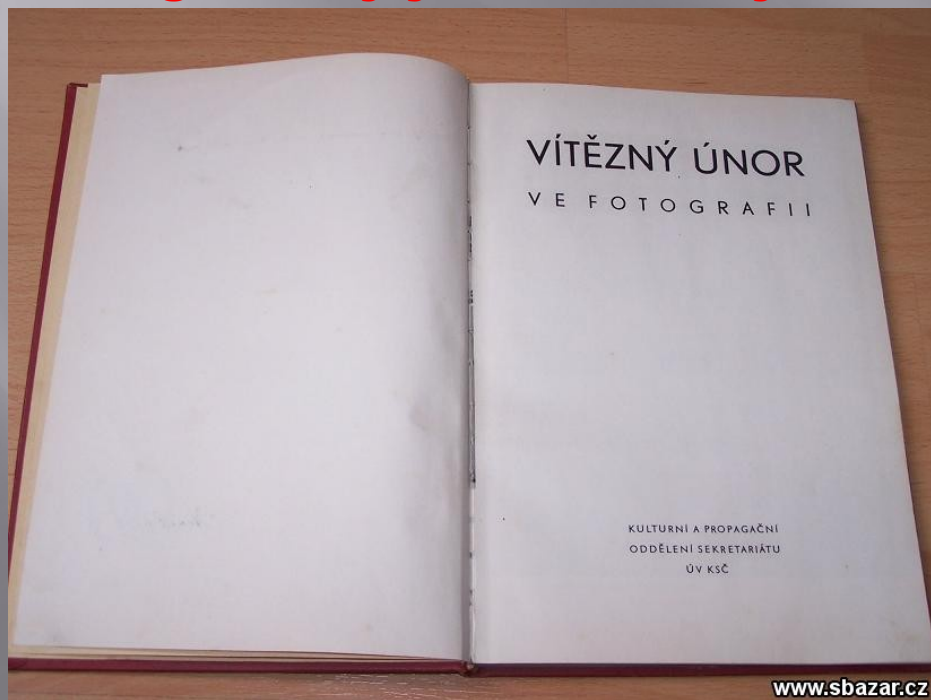
perzekuce církví a náboženských organizací

- zvláště **katolická církev** byla trnem v oku režimu
- StB pracovala na potlačení jejího vlivu s cílem úplné likvidace
- komunisté začali navštěvovat kostely, kde sledovali obsah kázání a referovali o jeho obsahu
- vyvolávali incidenty při bohoslužbách, které poskytovaly záminku k pronásledování kněží (**Číhošť'ský zázrak**)
- StB zinscenovala **akci "K"- likvidaci klášterů**
- 15.března 1950 začalo zatýkání spojené s důkladnými prohlídkami klášterů
- ze 13. na 14. dubna 1950 bylo soustředěno a **internováno** v českých zemích **více než 900 řeholníků a obsazeno 76 klášterních objektů**, na Slovensku **881 řeholníků a 62 klášterů**

pokřivená historie

- některé **pomníky** nemohly být instalovány, jiné byly pozměněny, další musely zmizet
- **historie** byla zkreslena, nepohodlná historická fakta nebyla v učebnicích uvedena, byly seškrtávány celé úseky našich dějin (například fakt, že západní Čechy osvobodila Americká armáda byl zamlčován, vyzdvihována byla pouze úloha hrdinné Rudé armády při osvobození Československa)
- **fotografie byly cenzurovány**

www.sbazar.cz

www.sbazar.cz

sdělovací prostředky

- do konce roku 1948 byla postupně **likvidována** celá řada známých **novin a časopisů** a také všechna katolická periodika a nakladatelství
- zásah byl odůvodněn "nedostatkem papíru"
- později bylo povoleno vydávání nového katolického týdeníku **Nedělní rozsévač**, který byl zcela pod kontrolou státu

Jméno:	Vydavatel:	Náklad:	Vycházel:
1. KATOLÍK	Svatovácl.Liga, Praha	30.000	Týdně
2. NEDĚLE	Arcib.Ordinar., "	120.000	"
3. ROZSEVAČ	Arcib.Ordin., Olomouc	220.000	"
4. NA HLUBINU	Edice Krystal, "	4.000	měsíčně
5. SERAF.PRAPOR	III.řád sv.Františka Praha	4.300	"
6. MARIANSKÝ VĚST- NÍK, SV.HORA	Matice Svatohorská	10.000	"
7. RUŽE DOMINIKÁNSKÁ	Dominikáni, Olomouc	3.000	"
8. APOŠTOLÁT MODLITBY	Ústředí mariánských družin, Praha	18.000	"
9. VYŠHRAD	Kat ol.liter.klub, Praha	5.000	čtrnáctidenně
10. CESTA POKOJE	Opátství Benediktin, Praha, Břevnov	1.000	
11. FILOSOFICKÁ REVUE	Dominikáni, Olomouc	1.200	čtvrtletně
12. ANDĚL STRÁŽNÍ	Biskup.Ordinar., Brno	60.000	měsíčně
13. ÚSVIT	Ústředí katol. student., Praha	5.000	"
14. RADOSTNÉ MLÁDÍ	"Atlas", Praha	8.000	"
15. AKORD	Edice "Akord", Brno	4.000	"
16. HLASY SVATO- HOSTÝNSKÉ	Matice Svatohostýn- ská, Sv. Hostýn	14.000	"
17. VYCHOVATELSKÉ LISTY	Matice Cyrilometod. Olomouc	6.000	měsíčně
18. APOŠTOLÁT SV. CYRILA A MET.	Olomouc		"
19. DOBRÝ PASTÝŘ	Exerciční dům, Brýdek	6.000	týdně
20. VĚSTNÍK JEDNOT DUCHOVENSTVA	Ústředí Jednot duch. Brno	4.000	měsíčně
21. ACTA ACADEMIAE VELHRADENSIS	Veleh.Akademie, Olouc	3.000	čtvrtletně
22. SALESIÁNSKÝ VĚST- NÍK	Sales.Inspektorát Brno	10.000	měsíčně
23. DOROST	Ordinariát, Praha	16.000	čtrnáctidenně
24. VĚSTNÍK SV.JOSEFA	Redemptoristé, Praha	8.000	měsíčně
25. FARNÍ VĚSTNÍKY	Jednotlivé farní úřady	Zastaveny všechny	

Zastavené katolické listy v Čechách a na Moravě.

➤ **exil** – někteří lidé se rozhodli republiku opustit a odejít do demokratické ciziny - historikové odhadují, že během prvního dvacetiletí existence komunistického režimu tak učinilo více než 60 000 lidí...

➤ nemalý počet Čechů a Slováků se rozhodl doma zahájit ozbrojený **protikomunistický boj** – „**třetí odboj**“

➤ StB dokázala protikomunistický odboj úspěšně infiltrovat svými agenty a efektivně proti němu zakročit, **většina účastníků boje za demokracii skončila ve vězení, mnozí na popravišti**

**K odcestování do ciziny
je zapotřebí
výjezdního povolení**

Ministerstvo vnitra oznamuje:
Počínajíc dnem 23. února 1948 opravňuje až na další československé cestovní pasy všech druhů k vycestování z Československé republiky jedině tehdy, jsou-li opatřeny výjezdní doložkou ministerstva vnitra, která se uděluje pouze v naléhavých a odůvodněných případech.

propaganda

NEMLUV O TOM, CO DĚLÁS

NEVÍŠ, KDO TĚ POSLOUCHÁ

ZACHOVÁNÍM STŘEDNÍHO A VÝROBNÍHO TAJEMSTVÍ PŘÍSPĚJÍ K BEZPEČNOSTI SVĚ VLASTI A UPLNĚNÍ SVĚTOVÉHO MÍRU

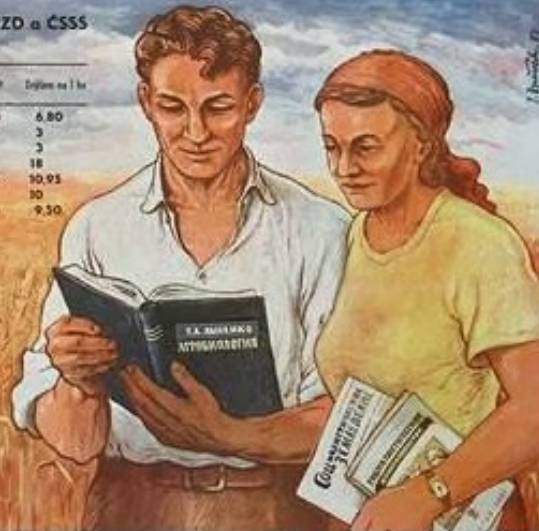
Chlapci a děvčata
pojďte s námi
budovat
zemědělství

NA
UHELNĚ BRIGÁDY

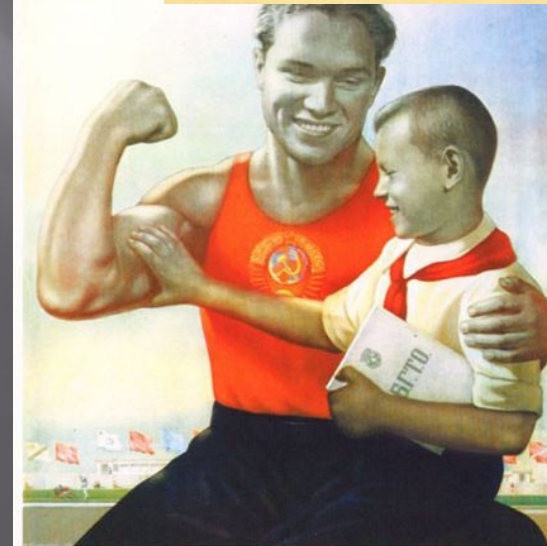
SOVĚTSKÁ KNIHA A TISK

Výsledky křížové sítě na hospodářstvích JZD a ČSSS podle sovětského vzoru:

JZD ČSSS	Obilov.	Výnos v t/ha	úroda za 1 ha na pěstování		Úděl na 1 ha
			na pěstování	na pěstování	
JZD Travnice	pšenice	30	27	33,80	6,80
ČSSS Bab. Molkovice	oz. pšenice	11	2,8	31	3
ČSSS Chrást (Slav.)	oz. pšenice	16	20	23	3
JZD Chotoušice	ječmen	1	22	40	18
JZD Vítkovice	ječmen	1,49	18	28,95	10,95
JZD Velichov	ječmen	8	17	27	30
JZD Štěrbová	ječmen	4,89	10,80	30,30	9,30

ZDROJ BOHATÝCH ZKUŠENOSTÍ

**ХОЧЕШЬ БЫТЬ ТАКИМ-
 ТРЕНИРУЙСЯ!**

Politické procesy

v Československu

- ▣ Jedná se o selhání celé justice, ale i jednotlivců
- ▣ Statistiky obvykle zahrnují do politických procesů soudní případy podle zákona na ochranu republiky, lidově demokratické republiky, zvláštní či první hlavy trestního zákona.
- ▣ **Politické procesy jsou všechny soudní případy, o kterých rozhodovaly politické, nikoliv příslušné justiční instituce.**
- ▣ Kromě přímých zásahů do přípravy, průběhu a výsledků soudních řízení, o která měly stranické orgány na různé úrovni stupně zájem, působily i nepřímě - určovaly politickou linii a z ní vyvozované úkoly, kterými se řídily bezpečnostní a justiční orgány, dále vytvořily právní systém a normy, včetně jeho personálního obsazení.

- ▣ Tento systém umožňoval cestu k politickým procesům a dával jim právní a zákonnou podobu. Princip monopolní moci a právní systém a jeho praxe byly jedním z prvořadých zdrojů masové nezákonnosti, která tvořila základy, z něhož politické procesy vyrůstaly.
- ▣ Řada lidí byla odsouzena za činy, které nespáchali nebo jejich jednání bylo kvalifikováno jako trestné, ač takto myšleno vůbec nebylo.
- ▣ Hlavní nezákonnosti lze detailně vysledovat v právu procesním, kdy právě příprava obžalovaných na proces, spočívající mimo jiné ve fyzickém násilí, výhrůžkách a nedodržení jejich práv, představuje pestrou ukázkou bezpráví.

- ▣ Politické procesy rozhodně nebyly něčím nepřírodným pro komunistický režim ani žádným omylem v řízení země. Byly záměrným cílem, součástí, produktem a prostředkem oficiální politiky. Nezákonné politické procesy jako prostředek politiky a s nimi spojená zvěle, násilí, politické a justiční zločiny a vraždy byly zcela novým a nezvyklým jevem československého politického života a zcela odporovaly jeho demokratické minulosti.
- ▣ V letech 1948-1953 se politické procesy staly zcela běžným prostředkem oficiální politiky.

Velký rozsah a tvrdost politických procesů v zakladatelském období režimu mělo několik příčin.

- 1. byl to sám obsah a charakter tzv. zakladatelského období režimu. Totální přestavba všech společenských oblastí byla takového tempa, že nutila ke změně způsobu života téměř všechny skupiny obyvatel. U mnohých obyvatel tlak moci vyvolal odpor proti režimu, někdy živelný, jindy vědomý. Politické procesy nejen ničily všechny formy odporu, ale měly i zastrašit všechny potenciální odpůrce.
- 2. působil tu odraz vyhroceného mezinárodně politického napětí. Studená válka, velmocenské plány SSSR a s nimi spojená výstavba velké armády a militarizace československé společnosti urychlovaly realizaci záměrů (např. kolektivizaci), které byly zdrojem politických procesů. Navíc rozšiřovaly okruh možných nepřátel a podezřelých. Těmi byli například ti, kdo měli styky s osobami na Západě a po vypuknutí tzv. sovětsko-jugoslávské roztržky i proti všem, kdo měli jakoukoliv spojitost s jugoslávským režimem. Politické procesy je měly všechny preventivně zneškodnit.
- 3. příčinou velkého rozsahu politických procesů byla také obava komunistů ze ztráty moci. Stav neustálého ohrožení režimu, který politikové a Bezpečnost propagovali vytvářel živnou půdu pro další a další procesy.

První pokusy o politické procesy v Československu

- organizování politických procesů se komunisté snažili ještě před únorem 1948 – pokus o uspořádání procesu s předáky slovenských demokratů v roce 1947, chystaný proces s Vladimírem Krajinou, úmysl uspořádat velký soudní proces s účastníky tzv. mostecké špionážní aféry
- po převzetí moci mělo vedení KSČ v úmyslu uspořádat proces se „zrádnými“ ministry, kteří v únoru 1948 podali demisi a tím dodat ještě většího zdání legitimacy svému převratu
- za první politický proces v Československu se pokládá líčení s údajnými vrahy komunistického funkcionáře Augustina Schramma, padly tři tresty smrti, které byly vykonány, přestože víme (a věděla to také tehdejší bezpečnost), že odsouzení Schrammovými vrahy nebyli

Lhůta k podm. propuštění

Osobní spisy trestance:

Píka

Heliodor

Přísně A-
A-

Narozen(a) v *Štítina, okres Opava* *3.7.1897*

Svobodný(á), ženat, vdáná, vdovec(á), náboženství *bez vyznání* zaměstnání *divieň*

Příslušný(á) *Štítina, okres Opava* *generál v.v.*

Odsouzen(a) *státním* soudem v *Praze*

rozsudkem ze dne *28. 1. 1949* *OT 138/49*

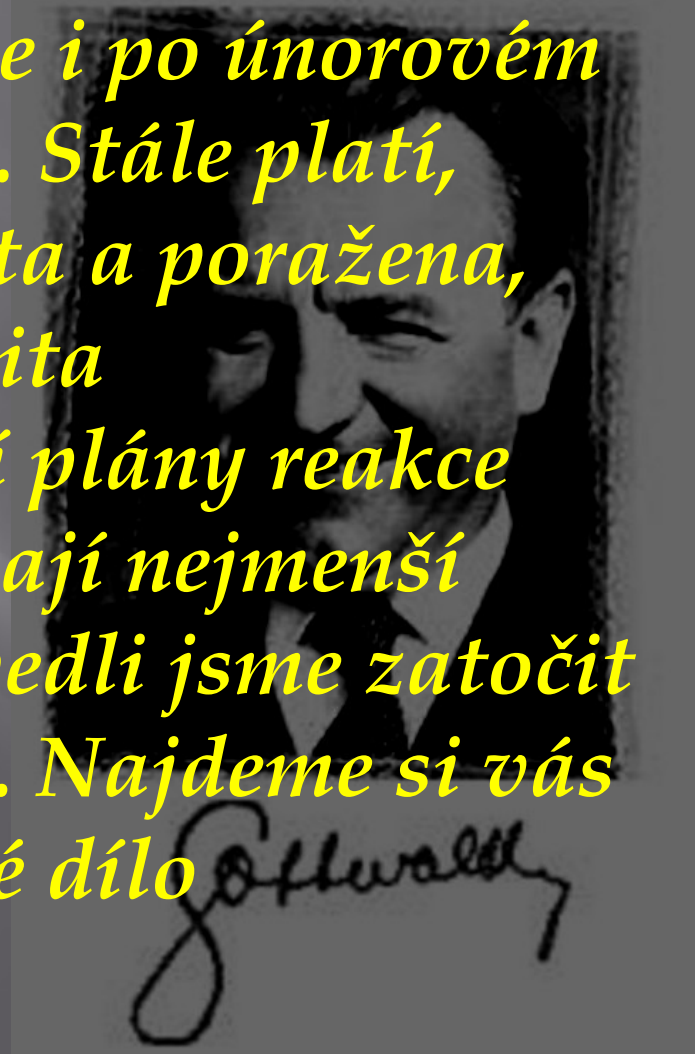
pro zločin *podle § 62/II. z. zák. č. 50/23 Sb. za použití § 45 v. l.*

1. Doba trestu *trest smrti provazem*

- **proces s generálem Heliodorem Píkou** je dalším z dlouhé řady procesů, k nimž v Československu koncem 40. let došlo – o trestu smrti soud rozhodl pouze formálně, neboť jen uposlechl rozhodnutí předsednictva ÚV KSČ, do procesu se promítl také sovětský zájem (Píka mnoho věděl o praktikách sovětské moci)

„Nesmíme ani na okamžik zapomínat, že cesta k socialismu je a bude i po únorovém vítězství cestou třídního boje. Stále platí, že v února byla reakce sice bita a poražena, ale nebyla a nemohla být dobita a zlikvidována... Ano, dnešní plány reakce jsou zrůdné a chorobné a nemají nejmenší naděje na uskutečnění... Dovedli jsme zatočit s reakcí, když seděla ve vládě. Najdeme si vás ve vašich řadách a vaše temné dílo znemožníme.“

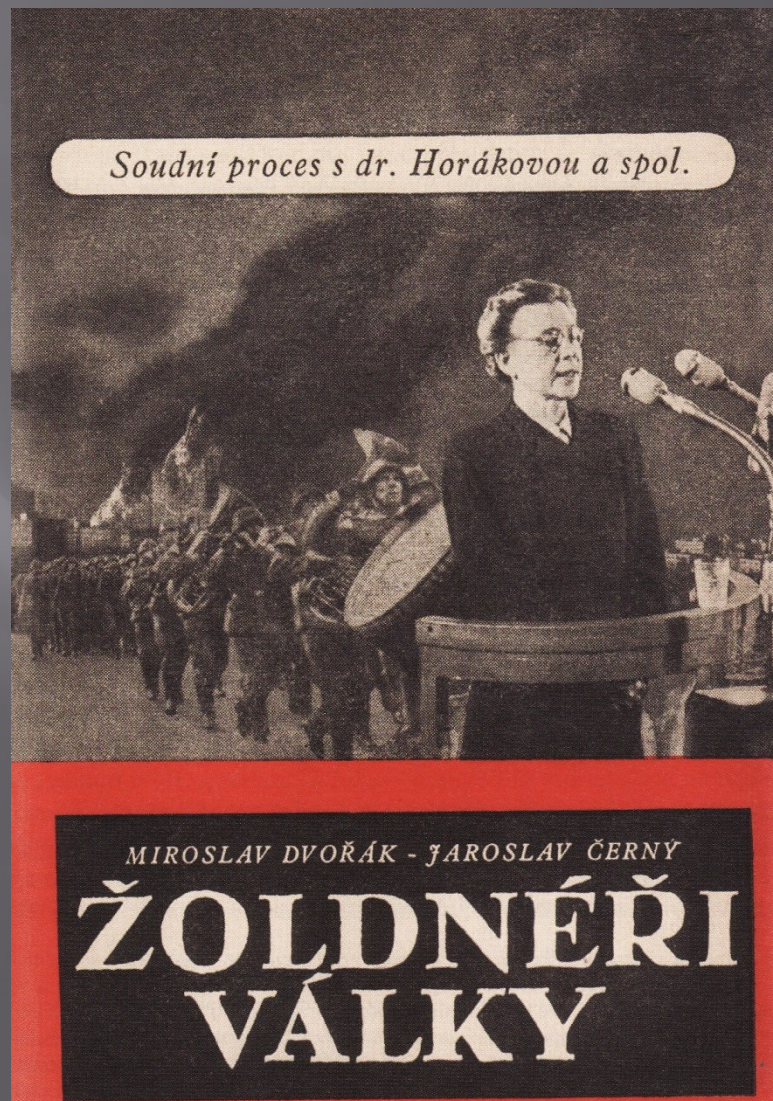

Gottwald na IX. sjezdu KSČ v květnu 1949

Proces s Miladou Horákovou

- „Proces s vedením záškodnického spiknutí“ – cílem bylo zastrašit celou společnost a ukázat potenciálním odpůrcům a nepřátelům, že komunistický režim je odhodlán bránit se všemi prostředky
  - někteří představitelé národních socialistů, lidovců a sociálních demokratů, kteří neodešli do exilu se několikrát sešli v soukromí a projednávali stávající politickou situaci – nejznámější schůzka na faře ve Vnoři – vedení StB s posvěcením stranických orgánů toho využilo ke konstrukci procesu se „spiklenci“
  - mnozí z těchto „spiklenců“ se poprvé v životě setkali až před soudem, případně v policejních vyšetřovnách...

Proces H

Další procesy s nekomunisty

- významné místo v upevňování komunistické diktatury v Československu sehrál **boj proti církvím, především římsko-katolické** – Vatikán „*nástrojem světového, zejména amerického imperialismu*“
- v souvislosti s tím byly také inscenovány procesy s církevními hodnostáři – jejich uspořádání navrhla 30. srpna 1950 církevní komise ÚV KSČ a o dva týdny později je posvětilo vedení strany
- **proces s řeholníky** – představitelé zejména kněžských řádů byli souzeni pro „finanční machinace“
- „**procesy proti vatikánským agentům v Československu**“ – proces s českými duchovními proběhl od 27. listopadu do 2. prosince 1950, devět obžalovaných v čele s biskupem Stanislavem Zelou
  - slovenský proces proběhl 10. až 15. ledna 1951 a souzeni byli tři biskupové

➤ soudní procesy s politickým podtextem neprobíhaly jen v Praze a v Brně, ale fakticky na celém území republiky, po celou první polovinu 50. let probíhaly **návazné, místní a regionální procesy v různých částech Československa**

Ú t v a r 524 -A č..... 6 .2 . 1950 čas.....

92

T a j n é - ~~B l e s k /~~
hitu.

Ú t v a r 701 - A

Věc : Akce,,B e z k y d ,, -zpráva.

K č.j A-XX 20157/621562-b-50 ze dne 4.2.1950.

K tamnímu dalnopisnému dožádání ve shora uvedené věci podávám zprávu o současném stavu realizace .

Charakter organizace : pučistická,

Organizace připravovala ozbrojený puč na ostravsku za součinnosti získaných osob z řád vojáků a příslušníků SNB. org.měla pro tento cíl speciální zaměření konkrétně si vytyčila data provedení puče, které byly pomocí agentu oddáleny, takže k provedení puče nedošlo.

Buchal
a spol. -
Ostrava

➤ zvláštní úlohu sehrály **na přelomu 40. a 50. let procesy s nepřáteli kolektivizace zemědělství**

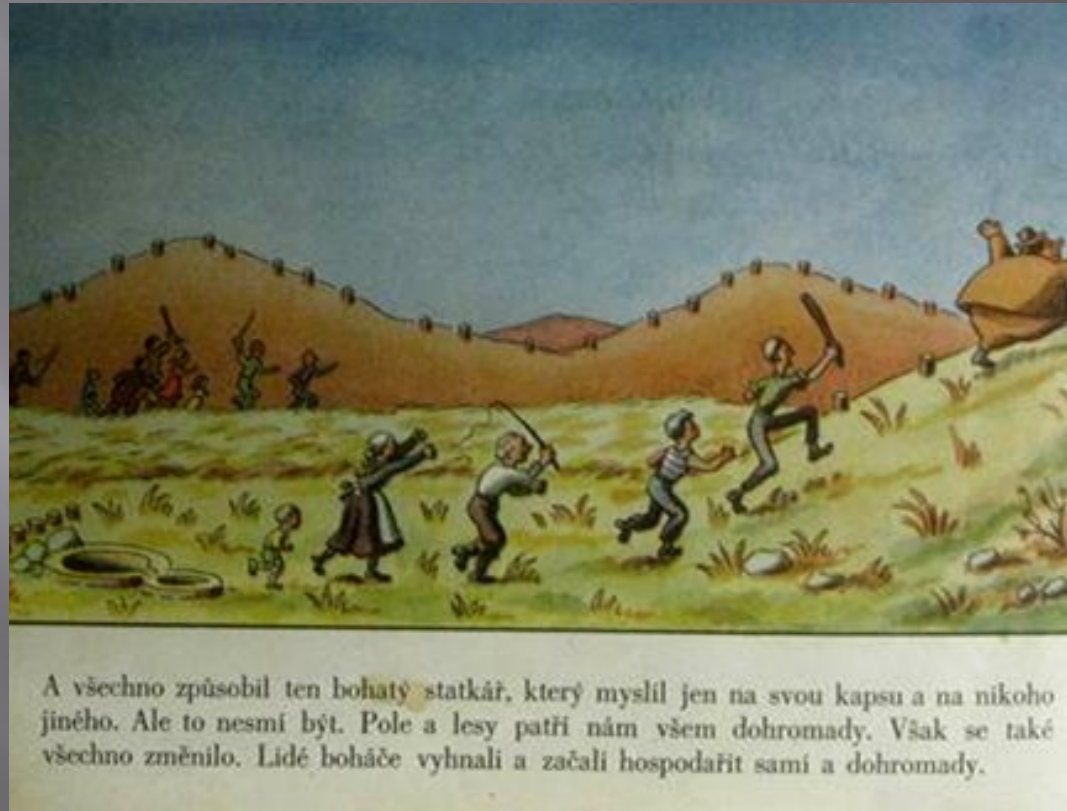
zakládání JZD (dle zákona z února 1949) mnoho zemědělců zaskočilo a zklamalo, kladli odpor, především odmítali do JZD vstupovat

➤ komunisté rozdělili zemědělce na „kulaky“ či „vesnické boháče“ a na ty ostatní, nejprve jedny a pak i ty druhé se snažili zvyšováním povinných dodávek zlomit, poté dokonce připravit o majetek

➤ režim mohl vzpurné rolníky uvrhnout do vězení, odvést do armády k jednotkám PTP, odeslat do táborů nucené práce a mohl jim být zakázán pobyt v rodné obci – vysídlení rodinných příslušníků odsouzených zemědělců

➤ na přelomu let 1950/1951 se postup vůči samostatně hospodařícím rolníkům ještě více zостřil, stávali se obětmi správního či soudního řízení, řada sedláků skončila před Státním soudem s obžalobou z velezrádné, protistátní či teroristické činnosti

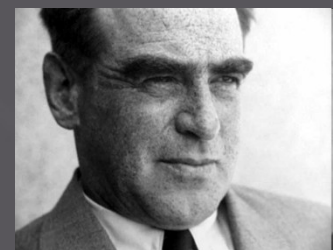
všechny násilné kroky proti zemědělcům československý venkov nadále rozvracely a projevovaly se negativně ve výsledcích hospodaření

➤ zásobování vážlo čím dál víc, a proto musely být v únoru 1951 znovu zavedeny lístky na chléb a moučné výrobky, projevil se značný nedostatek masa, másla, sádla a vajec

➤ počátkem 50. let vyostřil třídní boj na vesnici – nejdrastičtějším projevem se 2. července 1951 stal dodnes neobjasněný atentát na čtyři funkcionáře národního výboru v obci **Babice** na Moravskobudějovicku – následovaly politické procesy se sedláky z okolí...

Politické procesy s významnými funkcionáři KSČ

Sovětsko - jugoslávská roztržka

sektářství

„ostudný, čistě turecký, teroristický režim“

*„...Myslíme že politická kariéra
Trockého je dostatečným
varováním...“*

trockismus

revizionismus

„vrazi a špioni“

zrada

menševismus

boj proti "titoismu"

László Rajk, maďarský ministr vnitra a zahraničních věcí, obviněn jako titoista, zrádce a špión, popraven 15. října 1949
Budapešť

Trajčo Kostov, místopředseda bulharské vlády, generální tajemník Bulharské komunistické strany, obviněn z protisovětské propagandy ve straně, z rozšiřování protistranických metod a z nedůvěry v bulharskou komunistickou stranu, popraven 16. prosince 1949

Hledání československého Rajka čistky v řadách KSČ

tlak sovětského vedení
a sovětských bezpečnostních poradců
zájem na „odhalení československého Rajka“
Gottwald z počátku odmítá, po nátlaku z Moskvy
realizace

sovětští poradci pomáhají s přípravou velkého procesu (divadla)
s vybranými komunistickými funkcionáři

hromadné zatýkání předních funkcionářů KSČ

Zatčené osoby

říjen 1950/leden 1951 celkem 50 funkcionářů

osoba nejvýznamnější
generální tajemník strany Rudolf Slánský !!

Vlado Clementis (bývalý ministr zahraničí)

Artur London (náměstek ministra zahraničních věcí)

generál **Bedřich Reicin** (náměstek ministra národní obrany)

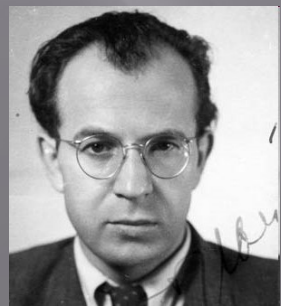
Gustáv Husák (předseda sboru slovenských pověřenců)

Vilém Nový (Šefredaktor Rudého práva)

Osvald Závodský (velitel StB)

Marie Švermová (zást. gen. tajemníka KSČ)

a další...

+ podezření se přesouvá na všechny vyšetřované,
spolupracovníky a rodinné příslušníky

Zatčení

osoby dosud **těsně spjaté s režimem**

osoby, které se **podílely** na jeho nastolení, upevňování a výstavbě

osoby, které se dosud **těšily důvěře široké stranické veřejnosti**

vzory, hodné následování

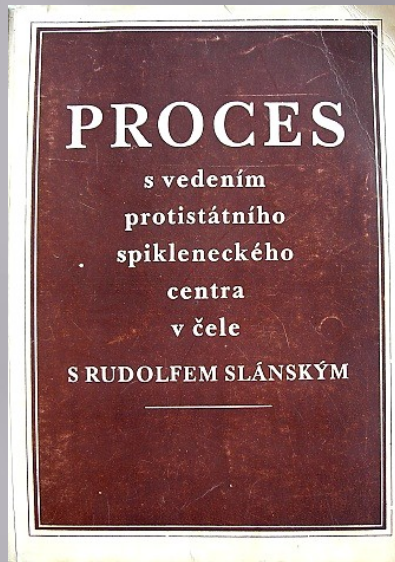
Důsledky:

nejistota a zmatek v řadách KSČ

oslabení komunistické stranické mašinérie

strach , vzájemné podezírání

StB jako agentura sovětských tajných služeb získává výsadní mocenské postavení

PROCES se Slánským

nejkrvavější proces v celém sovětském bloku na přelomu 40. a 50. let

DNES V LISTĚ:

Žaloba proti vedení protistátního spikleneckého centra v čele s Rudolfem Slánským

Příprava: 1 rok, přísné utajení pod dohledem Sovětů

Režie a scénář: KSC

výběr obětí, prokurátorů, soudců, svědků, advokátů atd.
Strana předem stanovuje tresty!!

Představení: 20. až 27. listopadu 1952

Hlavní role: osvědčený prokurátor **Josef Urválek**

Herci: 14 vysokých stranických a státních funkcionářů

Propagace: propagandistická kampaň,
organizování schůzí, veřejných shromáždění,
celkem 2 355 resolucí žádajících smrt

prokurátor **Josef Urválek**

R. Slánský před soudem

[Výpověď Rudolfa Slánského](#)

Titulky z Rudého práva:

Výpověď obžalovaného Rudolfa Slánského

PŘED SOUDEM LIDU

Hněv a opovržení našeho lidu dopadá na bandu vlastizrádců

Naši pracovníci žádají spravedlivý trest zrádcům

DRTIVÁ PORÁŽKA IMPERIALISTŮ

Celou zemí zní hlas nenávisti a opovržení
k bandě špionů a zrádců

Nejtvrďší trest ať stihne vlastizrádce!

Věříme straně! Ještě více zvýšíme svou
bdělost a ostražitost

Zbavení zaprodanců,
půjdeme rychleji vpřed

Pod vedením soudruha Gottwalda rozdrtíme všechny
pokusy špionů a zrádců - vybudujeme socialismus

Chtěli uvrhnout lid do bídy a hladu

Při pročitání žaloby proti zrádcovské bandě Slánského jsem si plně uvědomila, jaké nebezpečí hrozilo nám všem pracujícím. Slánský a jeho společníci usilovali o návrat kapitalistických časů a odstranění lidově demokratického zřízení. Podle hanebného vzoru svého učitele, zrádce Tita, chtěli přivodit ony doby, na které se my, pracující, a zvláště pak dělníci v textilu velmi dobře pamatujeme.

Zrádcům a sabotérům stromy do nebe neporostou

KOŠICE (Od našeho zpravodaje) — Stovky pracujících Východoslovenských strojireň, závodu Sovětské armády v Košicích s odporem odsoudily zrádce protistátního spikleneckého centra, v čele s podlým špiónem R. Slánským.

TRNAVA (Od našeho zpravodaje) — Desetiminutovky na pracovištích v závodě Kovosmalt v Trnavě měly bouřlivý průběh. Pracující jednomyslně a s rozhořčením odsuzovali záškodnickou činnost Slánského a jeho společníků a dožadovali se pro ně nejvyššího trestu.

Na schůzích po pracovní směně odhlasovalo všechno osazenstvo jednomyslně resoluci, ve které žádá přísné potrestání Slánského a jeho kliky, a vyhlásilo řadu budovatelských

Rezoluce

Žádáme nejtvrdší trest pro zrádce a záškodníky

Když jsme u nás v železárnách četli již dlouho očekávanou zprávu o procesu s vedením protistátního spikleneckého centra v čele se Slánským, hněv nás pojal nad tím, jak otrásající jsou zločiny, jichž se hanební zrádci dopouštěli na naší vlasti a celé dělnické třídě. Proces odhaluje pravou tvář těch, kteří bojují proti táboru míru a pokroku, proti nám všem, kteří jsme se dali na cestu budování šťastných zítřků v socialismu.

Tito nejodpornější zločinci se však rafinovaně maskovali. Proces se stal pro nás velikou školou. Teď jsme pochopili, jak rafinovaných metod používali spiklenci, že mohli udržovat na klíčovém místě v ministerstvu hutí bývalého ředitele třineckých železáren ing. Jičínského, který si za první republiky v Třinci choval krokodila a zatím co dělníci železáren hladověli, krmil krokodila každý den husami a kachnami. I když dělníci našeho závodu stejně jako

SIONISMUS - NÁSTROJ AMERICKÝCH IMPERIALISTŮ

Lid naší vlasti žádá tvrdý trest pomocníkům imperialistických vrahů

Spravedlivě zúčtovat se zločinci!

Ať zrádci slyší přísný soud lidu

Za zradu vlasti a lidu, za smrt soudruhů Švermy
a Fučíka - smrt imperialistickým agentům!

Zbavení zrádců půjdeme rychleji vpřed

**Nechť nejvyšší trest jako železná pěst
dopadne na hlavu zločinců**

Závěrečná řeč státního prokurátora Dr Josefa Urválka

Jednomyslně zní hněvivý hlas našeho lidu - smrt
imperialistickým agentům!

Rozsudek

a odsuzují se

I. obvinění RUDOLF SLÁNSKÝ, BEDŘICH GEMINDER, LUDVÍK FREJKA, JOSEF FRANK, VLADIMÍR CLEMENTIS, BEDŘICH REICIN, KAREL ŠVÁB, RUDOLF MARGOLIUS, OTTO FISCHL, OTTO ŠLING A ANDRÉ SIMONE podle § 78, odst. 3 tr. z., u všech, kromě Karla Švába se zřetelem na ust. § 22, odst. 1 tr. z.

k trestu smrti

PROCES
proti
titovským špionům
a rozvratníkům
v Československu

Zúčtovali jsme se zákeřným nepřitelem

Náš pracující lid vyjadřuje souhlas se spravedlivým rozsudkem nad zrádci naší vlasti

* * *
Taková je odpověď našich pracujících

11 osob odsouzeno k trestu smrti a popraveno

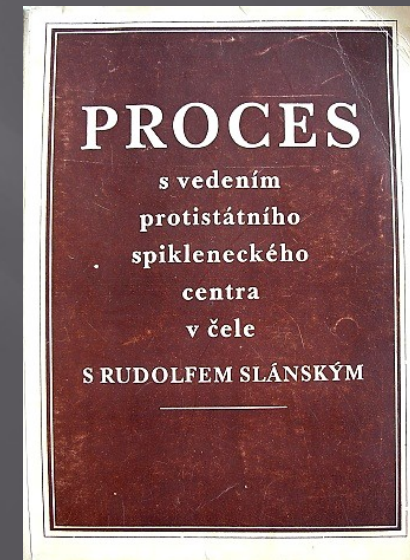
Reakce veřejnosti

- zmatek
- krize důvěry ve vládnoucí stranu
- nespokojenost s diktátorskými a nedemokratickými metodami
- nespokojenost se sociální a hospodářskou politikou

Reakce řadových členů KSČ

- kritika nedemokratických metod
- pochybnosti o systému
- otřes důvěry k vedení strany

Lidé, kteří neexistovali

smrt Stalina

† 5. března 1953

Dne 5. března 1953 přestalo tlouci srdce spolubojovníka a geniálního pokračovatele díla Leninova, moudrého vůdce a učitele komunistické strany, sovětského lidu a pracujících celého světa JOSEFA VISSARIONOVICE STALINA.

14. března 1953 odešel milovaný vůdce našeho pracujícího lidu, náš nejlepší a nejvěrnější přítel Lenin a Stalina, pravý otec naší svobodné lidové demokratické vlasti, prezident Československé republiky a předseda Komunistické strany Československa Klement Gottwald.

smrt Gottwalda

14. března 1953

SOUDRUH KLEMENT GOTTWALD ZEMŘEL

Ústup od teroru

Vývoj po smrti Stalina a Gottwalda

Moskva:

pokus o překonání stalinistického politického dědictví
prověřování procesů

Praha:

reaguje se značným zpožděním
ústup od fyzického násilí při vyšetřování
zákaz poprav již odsouzených osob

roste počet stížností na nezákonnosti
prověřování případů neodsouzených osob ve vazbě

oproti zemím východního bloku v Československu procesy teprve
doznívají (1954: M. Švermová, G. Husák)

leden 1955 ÚV KSČ ustavilo komisi pro
prověření některých politických procesů
min. vnitra BARÁK

paradox: lidé, kteří se podíleli na přípravě procesů prověřují
vlastní nezákonnosti!

1957 výsledek šetření:

16 000 žádostí o nápravu nespravedlivých rozsudků

6 978 prověřeno

50 (!) rozsudků označeno za neoprávněné

jakákoli revize procesu se Slánským je kategoricky vylučována

XX. sjezd Komunistické strany Sovětského svazu

1956

od 1954

pozvolné propuštění komunistů z vězení
tajně bez publicity v médiích

1956

první odškodnění (po projevu Chruščova na XX. sjezdu)

pol. 60. let až 1968

plná rehabilitace

„V poměru k počtu obětí byl počet propuštěných neúměrně malý a jejich návrat do civilního života byl utajen. Na proces překonávání politické krize komunistického režimu v Československu proto tento vývoj neměl výrazný vliv. K žádné ozdravné reflexi nevedl a vedoucí představitelé KSČ o ni ani neměli zájem; byla pro ně smrtelně nebezpečná.!

Bilance komunistické justice

- v letech 1948-53 za Gottwaldova prezidentování bylo vykonáno **237** rozsudků smrti, téměř 90% z politických důvodů!
- (1918-1938– 24 poprav, kriminální činy)
- Gottwald udělil jen 17 milostí za politickou činnost a jednu za vraždu

- odhad spodní hranice počtu obětí celkem **264 429** lidí